

๕๒. เมื่อทุกข์ครอบงำจิตย่อมตกอยู่ในอบายภูมิ

Unhappy Existence Resulted from Suffering–Occupied Mind

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network, 2016

ความสำคัญของบทความ

ถ้าพิจารณาคติพื้นบ้านไทยสามัญๆ ที่กล่าวไว้ว่า “**สวรรค์อยู่นอก นรกอยู่ในใจ**” สำหรับคำว่า “**อก**” [The Chest of Body = รูปรกาย] คือ บริเวณทรวงอกอันเป็นบริเวณพื้นที่ร่างกายมากที่สุด โดยมีศูนย์กลางกลางหน้าอกขยายแผ่ออกไป อันอนุมานได้ว่า “**ทุกข์กาย–กายิกทุกข์**” [Physical Suffering] ส่วน คำว่า “**ใจ**” [The Heart of Mind = นามกาย] คือ จิตวิญญาณที่ทำหน้ารู้แจ้งในอารมณ์หรือความนึกคิดต่างๆ แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมทั้งหลาย อันอนุมานได้ว่า “**ทุกข์ใจ–เจตสิกทุกข์**” [Mental Suffering] เพราะฉะนั้น คำว่า “**นรก**” [Hell or Inferno] หมายถึง ความทุกข์เดือดร้อนเหมือนอยู่บนกองไฟที่กำลังสุ่มไหม้อยู่ ที่เรียกว่า “**อัคคี ๓**” [Fire] หมายถึง กิเลสเครื่องทุกข์ร้อนเช่นไฟ ได้แก่ (๑) **ไฟราคะ–ราคะคคิ** [The Fire of Lust] คือ ความติดใจ กระสัน อยากรได้ (๒) **ไฟโทสะ–โทสะคคิ** [The Fire of Hatred] คือ ความขัดเคือง ไม่พอใจ คิดประทุษร้าย และ (๓) **ไฟโมหะ–โมหะคคิ** [The Fire of Delusion] คือ ความหลง ไม่รู้ไม่เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ไฟกิเลสดังกล่าวนี้ ย่อมกลายเป็นมูลเหตุให้ความทุกข์ทรมานในกายและใจได้ตลอดเวลา น่าจะเรียกว่า “**ไฟนรก**” [Inferno] จะเหมาะมากกว่า สำหรับตัวปัญหาสร้างทุกข์ก็เกิดมาจาก “**ใจ–จิตวิญญาณ–พื้นจิตตสันดาน**” ไม่มาจากไหน ตนเองเป็นผู้สร้างความทุกข์ทั้งหลายขึ้นเองทั้งนั้น ไม่ใช่คนอื่น เพราะถ้าตนเองไม่เอา “**ทุกข์**” มาสูมทรวงอกตนเอง ใครก็มาทำอะไรไม่ได้ กล่าวคือ อากาของจิตวิญญาณจะเลือกพิจารณาเอาภาวะเดือดร้อนแบบ “**สังสารทุกข์**” นั้นเอง จึงเสวย “**ทุกข์เวทนา**” อยู่ร่ำไป ก็เหมือนอยู่ในขุมนรกขุมไหน [อบายภูมิ ๔] ก็เชิญเลือกเอาเองก็แล้วกัน ฉะนั้น พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะให้เลือกทำความดีกุศลกรรม จะทำให้จิตใจเบิกบาน รู้จักใช้ปัญญาและเหตุผล [โยนิโสมนสิการ] คือ “**ทำดียอมได้ดี**” แต่ถ้าเลือกทำความชั่วอกุศลกรรม ก็จะทำให้จิตใจเศร้าหมอง เจือปนกลุ่มมัวด้วยกิเลสอันยิ่งใหญ่ ไม่รู้จักใช้ปัญญาและเหตุผล [โยนิโสมนสิการ] และยังปรารถนาเอาดีทางชั่ว ทุกอย่างในชีวิตก็เลวร้ายลงไปเรื่อยๆ ฉะนั้น “**คนจะดีหรือจะชั่ว–ทุกอย่างก็อยู่ที่ใจ**” ว่าบุคคลนั้นจะเลือกตามแรงปรารถนาหรือจะปฏิเสธไม่ต้องการเลยก็ได้.

บทความที่ ๕๒ ประจำปี ๒๕๕๕ – เมื่อทุกข์ครอบงำจิตย่อมตกอยู่ในอบายภูมิ

การมีชีวิตหมุนเวียนสืบเนื่องแห่งชีวิตสันตติอยู่ในสังสารจักรนั้น ก็เท่ากับจิตเสวยทุกข์อยู่ตลอดเวลา นั่นคือ มีทั้งทุกข์และสุขสลับกันไป หรืออยู่ไปอย่างขาดสติไม่ประกอบด้วยปัญญาและเหตุผล อยู่ในสภาวะที่จิตหรือความนึกคิดนั้น ถูกลบล้างเคลื่อนจากความเป็นจริงตามกำหนดแห่งธรรมชา หรือสภาวะแห่งธรรมชาติ อันเป็น “กฎธรรมชาติ” [Natural Law] ซึ่งหมายถึง “กระแสแห่งอริยมรรค” [The Trends of Noble Path] ซึ่งประกอบด้วยธรรม ๔ อย่าง ได้แก่ อริยสัจ ๔-อริยมรรคมีองค์ ๘-มัคคญาณ ๔-อริยมรรคมีองค์ ๑๐ [สัมมัตตะ ๑๐-อเสขธรรม] โดยอาศัยแนวทางปฏิบัติด้วยสัมมาปฏิบัติแห่งกุศลธรรมมานุโยค [การหมั่นประกอบกุศลธรรม-Pursuit of Wholesome States] อันเป็นจริยาความประพฤติที่งดงามใน “จรรยา ๑๕” หมายถึง แนวทางดำเนินปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อให้บรรลุถึง “วิชา” คือ ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ ได้แก่ (๑) สีสัมปทา ๑ คือ ตั้งตนอยู่ในวินัยและมีความ ประพฤติทั่วไปดีงาม (๒) อปณณกปฏิบัติ ๓ คือ ปฏิบัติที่เป็นส่วนแก่นสารเนื้อแท้ ซึ่งจะนำผู้ปฏิบัติให้ถึงความเจริญงอกงามในธรรม เป็นผู้ดำเนินอยู่ในแนวทางแห่งความปลอดภัย จากทุกข์อย่างแน่นอนไม่ผิดพลาด นั่นคือ อินทริยสังวร-โภชนมัตตัญญูตา-ชาคริยานุโยค (๓) สัทธรรม ๗ คือ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตว์บุรุษ นั่นคือ มีศรัทธา-มีหิริ-มีโอตตปปะ-เป็นพหูสูต-มีความเพียรอันปรารถนาแล้ว-มีสติมั่นคง-มีปัญญา และ (๔) ฌาน ๔ คือ การเพ่งพินิจไตรตรองด้วยจิตแห่งสติที่เป็นสมาธิแน่นแน นั่นคือ ปฐมฌาน-ทุติยฌาน-ตติยฌาน-จตุตถฌาน เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมได้สำเร็จ ล่วงถึงธรรมวิเศษ [คุณวิเศษ-อธิคมธรรม-อุตตริมานุสตรธรรม] แล้ว ย่อมมีระดับจิตพัฒนาถึงอรหัตต์ได้ คือ การบรรลุถึงวิชาในฝ่ายสมถภาวนา ได้แก่ วิชา ๓-วิชา ๘-อภิญา ๖-ปฏิสัมภิทา ๔ [ฝ่ายวิปัสสนาภาวนา] ส่วนรายละเอียดของแนวทางปฏิบัติอันประเสริฐนั้น ย่อมแตกต่างกันง่ายในตัวตน ที่สะสมบุญกุศลบารมีมาเฉพาะตน [มีกิเลสตัณหาต่างกัน] นั่นเอง

ฉะนั้น สภาวะแห่งจิตของอรหัตต์นั้น ย่อมเป็นจิตปราศจากนิรวรณะและสังกิลเลศทั้งหลายในเบื้องต้น เพราะจิตสพรคด้วย “ปัญญาภูมิ-วิปัสสนาภูมิ” อยู่ตลอดเวลาอันเป็นจิตแห่ง “สัมมาทิฐิ” ได้แก่ ชั้น ๕-อายตนะ ๑๒-ธาตุ ๑๘-อินทริย ๒๒-อริยสัจ ๔-ปฏิจัสสมุปปาท ๑๒-ปฏิจัสสมุปปันนธรรม ๖ [ภวจักร] หรืออีกนัยหนึ่งในเบื้องต้นนั้น “จิตวิญญาน” [Consciousness: สติ-Mindfulness ความระลึกได้ นึกได้] สำนึกอยู่ไม่พลอ กับ สัมปชัญญะ-Awareness ความรู้ชัด รู้ชัดสิ่งที่นึกได้ ตระหนัก เข้าใจชัดตามความเป็นจริง ความรู้ตัว สำนึกตระหนักชัดด้วยปัญญา] ย่อมประกอบด้วย (๑) “วิชา ๒” คือ ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ ได้แก่ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ-อูตูปปาตญาณ [ทิพพจักขุญาณ] กับ (๒) “ญาณ ๒” คือ ปริชาหยังรู้ ได้แก่ นามรูปปริจเจตญาณ-ปัจจยปริคคญาณ [ขถากุตญาณ-ธรรมฐิติญาณ-สัมมาทสสนะ] เพราะฉะนั้น ทั้ง “วิชา” [ฌาน] และ “ญาณ” นั้น มีสมุฏฐานเกิดจากจิตอันเป็นสติชอบกับสมาธิชอบ อันเกิดจากความเพียรชอบใหญ่ในการละกิเลสอกุศลและสร้างบุญกุศล [สัมมาวายามะ-สัมมปปธาน ๔] หรือ สัมมาสติ [สติปฏิญาณ ๔] กับ สัมมาสมาธิ [ฌาน ๔-รูปฌาน ๔] นั่นคือ “รูปร่างธรรมานุกูลจิต” หมายถึง จิตปราศจาก

นิรณันท์ อันเป็นกิเลสอย่างกลาง [ปริยภูฐานกิเลส] ที่เรียกว่า “ญาณทัสสนะ” [Knowledge and Insight] หมายถึง *ปรีชารู้เห็น ความหยั่งรู้-หยั่งเห็น* แต่ถ้าให้พิจารณาตามขั้นในวิสุทธิคุณนั้น จะเทียบเคียงได้กับ “**วิสุทธิ ๒**” หมายถึง ความบริสุทธิ์ที่สูงขึ้นไปเป็นขั้นๆ ธรรมที่ชำระสัตว์ให้บริสุทธิ์ ยังไตรสิกขาให้บริสุทธิ์เป็นขั้นๆ ไปโดยลำดับ จนสามารถบรรลุจุดหมาย นั่นคือ นิพพาน ได้แก่ (๑) “**ทัญญูวิสุทธิ**” คือ ความรู้เข้าใจมองเห็นนามรูปตามสภาวะที่เป็นจริง เป็นเหตุข่มความเข้าใจผิดว่าเป็นสัตว์บุคคลเสียได้ [อนัตตานุปัสสนา] เริ่มดำรงในภูมิแห่งความไม่หลงผิด จัดเป็นขั้นกำหนดทุกขสังข์ กับ (๒) “**กัมมัตถญาณทัสสนวิสุทธิ**” คือ ความบริสุทธิ์ขั้นที่ ทำให้กำจัดความสงสัยได้ นั่นคือ กำหนดรู้ปัจจัยแห่งนามรูปได้แล้วจึงสิ้นสงสัยในกาลทั้ง ๓ [ระลึกชาติได้จนรู้เห็นเหตุปัจจัยใน **อทธา ๓-วัฏฏะ ๓: กิเลส-กรรม-วิบาก** ที่เกิดขึ้นใน (๑) **อดีต-อวิชชา-กิเลส (๒) ปัจจุบัน-ตัณหา-กรรม (๓) อนาคต-สังสารทุกข์-วิบาก** ซึ่งทำให้รู้เห็น: **กฎแห่งกรรม-กฎแห่งวิบาก-กฎแห่งกรรมของสัตว์**] จัดเป็นขั้นกำหนดสมุทัยสังข์

ฉะนั้น กล่าวโดยสรุป มีการฝึกอบรมจิตตามแห่งสมาธิ [เอกัคคตาแห่งสมาธิ] พร้อมด้วยการฝึกอบรมปัญญาแห่งวิปัสสนา [วิปัสสนาญาณ] เกิดขึ้นในวิปัสสนาภูมิ ที่เรียกว่า “**สมถพละ**” กับ “**วิปัสสนาพละ**” ที่เทียบเคียงคู่กันด้วยปัสสทธิอย่างราบรื่น สมรรถนะระหว่างสมาธิกับปัญญานั้น เป็นคุณสมบัติของอริยบุคคลในพระธรรมวินัยนี้ ซึ่งเป็นผู้ถือปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ พระอรหันต์เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จึงมีจิตอันข้ามพ้นจากวัฏฏะแห่งอุปาทานขันธ [อุปาทานทุกข์-อุปาทิ] ที่เรียกว่า “**กิริยาจิต**” คือ สภาวะแห่งจิตประกอบด้วยเจตนา [สัญญาเจตนา] ไม่ก่อกรรมและวิบาก เพราะมีกิเลสครอบงำจิต ก็เป็นเพียงแต่อาการของจิตเท่านั้น ซึ่งอยู่เหนือระดับจิตใน “**ภูมิ ๓๑**” หรือสภาวะปราศจากขันธ ที่เรียกว่า “**ขันธวินิมุต**” อันเป็นภาวะปราศจากความยึดมั่นในขันธแล้ว ซึ่งหมายถึง “**วิวิฏฐะ**” [นิพพาน] อันเป็นภาวะปราศจากกิเลสทั้งหลาย ย่อมไม่ก่อ “**กรรม-วิบาก**” ใดๆ ทั้งสิ้น หรือ “**นิพพานแห่งบรมธรรม**” แต่เมื่อหวนกลับมาพิจารณาถึงสภาวะแห่งจิตในปุถุชนทั่วไป ย่อมเสวยทุกขโดยเฉพาแดนแห่งอบายภูมิทั้ง ๔ ได้แก่ (๑) **นिरยะ-นรก** คือ พวกไม่มีความสุขความเจริญ (๒) **ดิรัจฉานโยนิ** คือ พวกมือไม้โขงเขลา (๓) **ปิตติวิสัย-แดนเปรต** คือ พวกหิวกระหายไร้สุข และ (๔) **อสุรกาย-พวกอสูร** คือ พวกหวาดหวั่นไร้ความรื่นเริง แต่ถ้าเป็นพวกมีคุณธรรมน้อย ก็จะอยู่ในภูมิของมนุษย์ หรือ “**กามสุดติภูมิ ๓**” แต่ถ้าเป็นผู้ถือศีลปฏิบัติธรรมก็จะมีระดับจิตอยู่ใน “**รูปาวจรภูมิ ๑๖**” หรือ “**อรุปาวจรภูมิ ๔**” ดังนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ระดับคุณภาพชีวิตหรือจิตที่จัดอยู่ในทั้ง ๓๑ ภูมิ นี้ ต่างก็ เรียกว่า “**ทุกติภูมิ**” เพราะจัดเป็นวัฏฏะ มีการเวียนว่ายตายเกิดอุบัติขึ้น หรือถือเป็น “**โลกียภูมิ**” ไม่ใช่ “**โลกุตตรภูมิ**” ระดับจิตยังจัดอยู่กับ “**อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์**” ไม่ใช่ภูมิของพระอริยเจ้าผู้บรรลุอรหัตผลแล้ว กล่าวโดยสรุป การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนานั้น คือ ความมุ่งหวังให้ตนถึงความหลุดพ้น นั่นคือ จากปุถุชนไปสู่อริยบุคคล ๑ จากโลกียะไปสู่โลกุตระ ๑ จากวัฏฏะไปสู่วิวิฏฐะ ๑ จากอุปาทานขันธไปสู่ขันธวินิมุต ๑ จากโลกธรรมไปสู่อมตธรรม ๑ นั่นคือ มุ่งเอา **ความแจ้ง-ความสว่าง-ความสงบ** [สัจจภาวะแห่งนิพพาน] อันเป็น “**สันติบทแห่งพระนิพพาน**” ให้สังเกตว่า นิพพานเป็นสภาวะแห่งจิตปราศจากหรือไม่มีอุปาทิเหลืออยู่ ที่เรียกว่า “**การดับขันธ**”

ปรินิพพาน” โดยปราศจากกิเลสทั้งหลายและทุกข์ทั้งปวงแล้ว และดำรงอยู่ในสภาวะไม่ใช่สัตว์บุคคล ความว่างเปล่า [อนัตตตา-สุญญตา] คือ ธรรมชาติบริสุทธิ์ที่แท้จริงแห่งอมตธาตุหรือนิพพานธาตุ สภาวะดังกล่าวนี้ คือ เป้าหมายอันสูงสุดของพระอริยเจ้าทั้งหลาย แต่สำหรับสาธุชนปุถุชนทั่วไปนั้น คุณภาพชีวิตหรือระดับจิตที่ดำรงอยู่อย่างเสมอตัว คือ “ภูมิแห่งมนุษย์” ด้วยการฝึกอบรมจิตใจและปัญญา ไม่ให้ถูกรอบงำด้วยกิเลสหรือนิวรณ์ทั้งหลาย โดยพยายามดำรงอยู่ใน “กามาวจรสุคติภูมิ ๗” ขึ้นไป ไม่ควรตกอยู่ใน “อุบายภูมิ ๔” เพราะประกอบทุจริตจิตทั้งปวง [มิจฉาทิภูติ] เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมกำหนดรู้ธรรมทั้งหลายได้เช่นนี้แล้ว ย่อมเกิดศรัทธาและฉันทะอย่างแรงกล้าใน “สัมมาทิฏฐิ” ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ได้แก่ (๑) **ไม่ทำชั่วทั้งปวง** (๒) **ทำดีทั้งปวง** (๓) **ทำจิตให้สะอาดบริสุทธิ์** และ (๔) **ไม่ประมาท** นั่นคือ เกิดการยอมรับในความเชื่ออย่างมีเหตุผลโดยปริยาย ได้แก่ (๑) **กฎแห่งกรรม** (๒) **กฎผลวิบากแห่งกรรม** (๓) **กฎกรรมของสัตว์** ที่สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน และเกิดความศรัทธาปสาทะในทัศนคติว่า “**ทำดีย่อมได้ดี-ทำชั่วย่อมได้ชั่ว**” และสัตว์ทั้งหลายเป็นทนายแห่งกรรม จะหลีกเลี่ยงไปไม่ได้ ความรู้เข้าใจอย่างถูกต้องในระดับนี้ เรียกว่า “**ทิพพจักขุญาณ**” [องค์ความเกี่ยวกับปัจจัยธรรมทั้งหลายหรืออิทัปปัจจยตา] และย่อมเป็นเหตุให้เกิดการบรรลุถึง “**ดวงตามเห็นธรรม-ธรรมจักขุ**” ได้จริง อันเป็นสมุฏฐานสำคัญให้บรรลุถึงปัญญา ๒ อย่าง ได้แก่ (๑) **ปัญญาเห็นธรรม-ยถาภูตญาณ** และ (๒) **ปัญญาตรัสรู้ธรรม-อัสวัคขยญาณ** รวมกันเรียกว่า “**สัมโพธิญาณ**” นั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดรู้ทุกขอริยสังข์ให้รู้ประจักษ์แจ้งหรือเข้าใจอย่างถ่องแท้ และการกำหนดรู้ทุกขสมุทัยอริยสังข์ด้วยมีไหวพริบบุญญา [โยนิโสมนสิการ] นั้น ย่อมเป็นจุดเริ่มต้นของแนวทางปฏิบัติธรรม นั่นคือ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาหรือทุกข์เบื้องต้น และภูมิหลังของปัญหานั้นๆ อย่างละเอียด ก่อนกำหนดรู้แนวทางแก้ไข [ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสังข์] และผลของความสำเร็จในการแก้ไขปัญหานั้นๆ [ทุกขนิโรธอริยสังข์] ที่เรียกว่า “**อริยสังข์ ๔**” นั่นเอง ซึ่งถือเป็น “**ทฤษฎีดั้งแบบของระเบียบวิธีวิจัย**” [The Prototype Theory of Research Methodology] ในศาสตร์สมัยใหม่แห่งยุคปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติมาตรฐานในการแก้ไขปัญหาทางโลก รวมทั้งเป็นแนวทางการค้นคว้าวิจัยความรู้ใหม่ๆ อีกด้วย สำหรับการดับสังสารทุกข์ของพระพุทธเจ้านั้น เป็นการกระทำที่สำเร็จเบ็ดเสร็จไม่ปล่อยทิ้งให้กิเลสทั้งหลายอยู่ลอยนวล ย่อมภาวะปราศจากอาสวะทั้งหลายปลอดโปร่งยังยืนตลอดไป ที่เรียกว่า “**อมตธรรม-บรมธรรม**” ส่วนการแก้ปัญหาวางสังขมของนักวิทยาศาสตร์นั้น ยิ่งแก้มากเท่าไร ก็จะพบว่าจะมีปัญหาใหม่ยิ่งเกิดขึ้นเพิ่มเติมเป็นเงาตามตัว เพราะเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะจุดประเด็นนั้นๆ [Separated Stand-Alone Issue] ไม่เกี่ยวพันกับประเด็นอื่นๆที่สัมพันธ์และมีผลกระทบต่อกันและกัน ในแบบระบบ โครงสร้างองค์รวม [Holism] หรือเป็นแบบเครือข่ายสัมพันธ์ [Network] เพราะฉะนั้น ปัญหาหรือทุกข์จึงไม่จบเบ็ดเสร็จหมดสิ้นแต่กลับกลายเป็นทุกข์ซ้ำซ้อนไม่รู้จบ อนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาชีวิตเป็นแบบองค์รวมคือ ชีวิตประกอบด้วย (๑) ร่างกาย [Body] กับ (๒) จิตใจ [Mind] ฉะนั้น การแก้ไขปัญหาชีวิตจึงกระทำทั้งสองด้านในเวลาพร้อมๆ กัน ก็เทียบเคียงได้กับการวินิจฉัยอาการ โรคมะเร็ง คือ “**สมุฏฐานโรคมะเร็ง**” [Cancer-Symptom Diagnoses] ประกอบด้วยเหตุ ๒ อย่าง (๑) ร่างกาย-ปากกินอาหารเป็นพิษสกปรกเจือปน

สารก่อมะเร็งโดยไม่รู้จักรักคิด เอาความมันส์ของปากเข้าไป ตายช่างมัน ปากมอมทั้งเรื่องกินและนินทา ชาวบ้าน [น่าจะเป็นสาเหตุมะเร็งช่องปากกระมัง..!] เช่น ของหมักดอง อาหารผ่านกรรมวิธีหลายขั้นตอนเชิงอุตสาหกรรม กับ (๒) **จิตใจ**—ตั้งกิเลสธรรมเครื่องเสว้าหมอง จิตใจเป็นทุกข์จากพื้นจิตทั้งทุกข์กายและทุกข์ใจ เช่น ฝัวเมียชอบเล่นการพนัน ชอบสร้างหนี้เพราะอวดร่ำรวย เป็นต้น ฉะนั้น ร่างกายก็แย่ จิตใจก็หมองมัว ก็ยอมตายสถานเดียว จะฉายรังสีหรือตัดนั่นตัดนี่ออก แล้วมะเร็งจะยอมหนีหายได้หรือ คนไข้ยิ่งคิดมาก ร่างกายก็ทรุดโทรมเร็วมากเป็นเงาตามตัว คิดอะไรไม่ออก มันมีดแปดด้าน จิตใจอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม [ใจไม่ดีตกนรกทั้งเป็น] เมื่อใจเป็นนายของร่างกาย ก็สนิทกำลังอำนาจโลกไปพร้อมๆ กัน เสียหายที่คนตายในอาการแบบนี้ไม่ได้เห็น “**ตายก่อนตาย**” [The Death Before Death] ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ขอบบคำบรรยายทั้งหลายลง ณ โอกาสนี้ ด้วยประการฉะนี้เอง.

